

המכון ללימודי השואה ע"ש ח.אייבשיץ-חיפה

בס"ד, סיוון תשס"ו, יוני 2006
ביטאון פורום שמירת זיכרון
השואה והמאבק באנטישמיות
גיליון מס' 7

השתקפות השואה ביצירות אומנות ובציורים

עורך: גדעון רפאל בן-מיכאל

gideonbe@012.net.il

לפורום שמירת זיכרון השואה, ש"פ רב!

הפעם, אנו חורגים ממנהגנו ומפרסמים את ביטאון מספר 7 באמצעות מצגת. רבים מבטאים את תחושותיהם והרגשותיהם כלפי השואה הנוראה באמצעות יצירות אומנות וציורים. ציורים רבים משמשים גם ציורי עדות.

אנו מביאים במצגת את הדברים הבאים:

א. יצירותיה של בלנקה אילן ניצולת אושוויץ-בירקנאו, בוכנוולד וברגן-בלזן.

ב. ציורי ילדים-תלמידים מבית הספר המשותף בכפר בלום.

ג. יצירות וציורים מאוסף מוזיאון "לוחמי הגיטאות".

ד. ציורי האומן פאול קור המובאים ע"י המרכז לטכנולוגיה חינוכית [מט"ח].

ה. מידע לפורום שמירת זיכרון השואה.

באם בין חברי הפורום לשמירת זיכרון השואה ישנם אנשים שיצרו
יצירות אומנות הקשורות בשואה,
אודה להם, באם ישלחו אלי את צילומי היצירות.
אנו נפרסם את היצירות במצגות.
אם יתברר לי, שקיימות יצירות רבות,
ניזום גם תערוכה ארצית.
באם הינכם מכירים אנשים שיצרו יצירות הקשורות לשואה, הפנו
אליהם את בקשתנו.
gideonbe@012.net.il

בברכה נאמנה

דדעון רפאל בן-מיכאל

יו"ר הוועד המנהל של המכון ללימודי השואה
ועורך הביטאון

יצירותיה של בלנקה אילן

ניצולת שואה מאושוויץ-בירקנאו, בוכנוולד וברגן בלזן

הכתוביות ביצירה:

אוד מוצל מאש

המספר שקועקע
על ידה של היוצרת
בלנקה אילן:

A15949

שוברת עם היד את
גדרות התיל.

שוחררתי מן
התופת:
15.4.1945

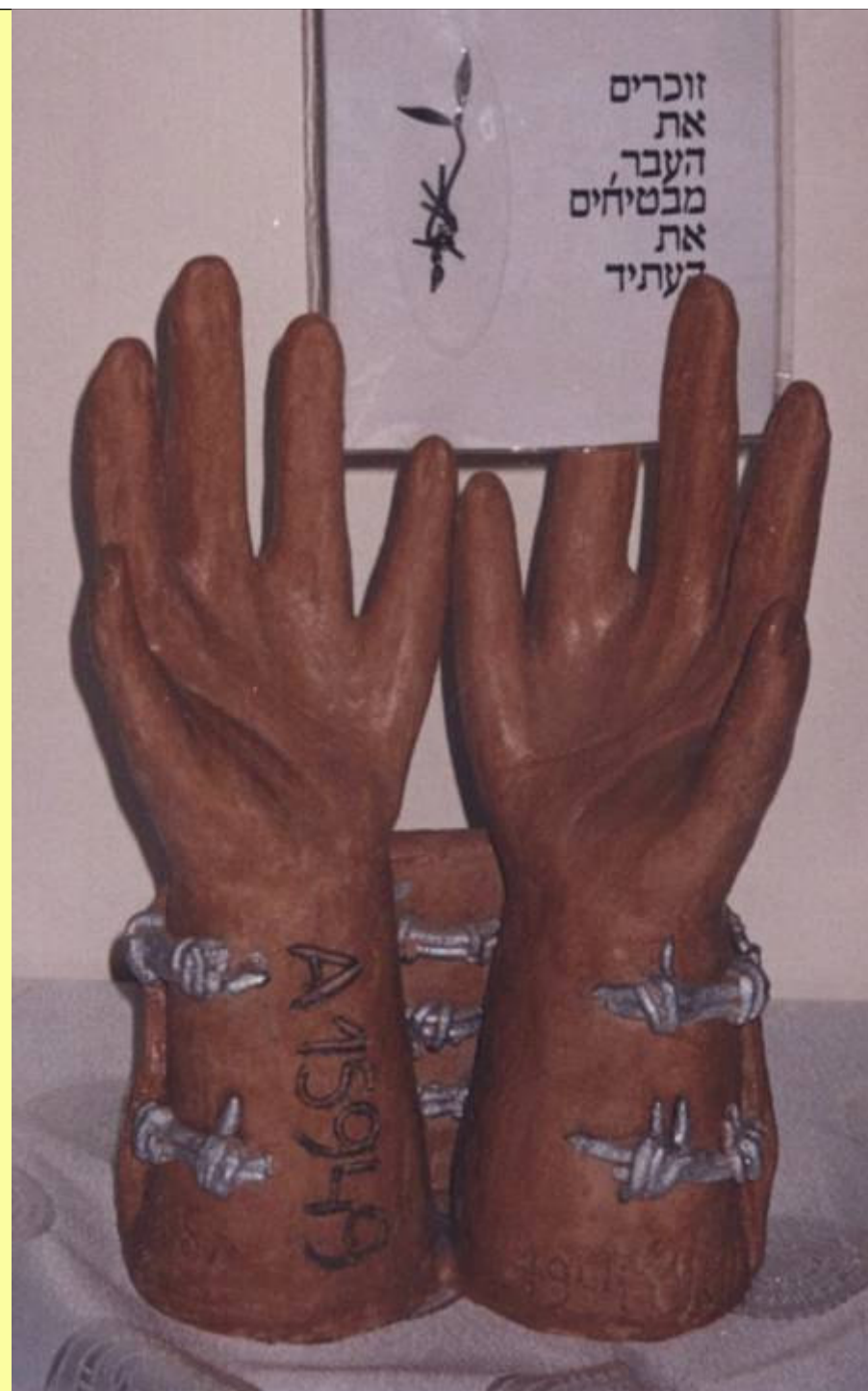

**הידיים : מופנות כלפי ה'
בתפילה ובתחנונים להצלה.**

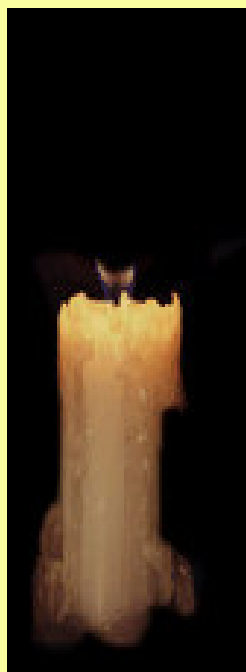
**על יד אחת מוטבע המספר
שניתן לבלנקה
באושוויץ-בירקנאו**

A15949

**שתי הידיים מוקפות
בגדרות תייל.**

**מנורת זיכרון ל- 6 מיליון
היהודים שנרצחו בשואה**

זכור: דבר
לא לשכוח
ולא לסלוח.
ליבה של
בלנקה אילן
דואב וכואב.
אין לה
ולמשפחתה
קברים שתוכל
לפקוד אותם.

**בעת שמחה נהוג לזכור
את האבל על חורבן
הבית ולכן אנו אומרים
את הפסוק:
"אם אשכחך ירושלים
תשכח ימיני".**

**כל שמחה של בלנקה
מהולה בעצב זיכרון
נרצחי השואה ובני
משפחתה.**

**יאנוש קורצ'ק מחבק את
יתומיו - חניכיו לפני רציחתם.**

**באוגוסט 1942 באו הגרמנים
כדי לקחת את היתומים למחנה
ההשמדה טרבלינקה.
פולנים מידידיו הציעו לו לעבור
לצד הפולני, אבל קורצ'ק דחה
הצעה זו ובחר להישאר עם חניכיו
ברגעייהם האחרונים.
זו הפעם היחידה שבה שיקר
קורצ'ק לחניכיו כאשר הסתיר
מהם לאן מועדות פניהם.**

**התמונה הבאה צוירה במלאת 50 שנה להשמדת
היהודים ע"י הגרמנים ועוזריהם.
בתמונה: עץ כרות, שורשיו בחוץ עם שמות
בני משפחתה שנרצחו בשואה.
העלים נשרו. הכל חתוך והכל כהה.
מעל שמות בני המשפחה נובט עץ חדש עם
שלושה ענפים - הן שלושת האחיות שנשארו
בחיים. בצמרת העץ יוצאים ענפים חדשים.
קמה מדינת ישראל לעם היהודי.
בלנקה ואחיותיה מצליחות להקים משפחות
במדינת ישראל.**

עלכור עאססוח
עאשכוח

העם היהודי
אבא
אמא
אבא
אמא
אבא
אמא

1942 1992

ועתה רוחי בבם וחייתם -
ועתה אתכם על אדמתכם

יחזקאל לב/יז

25 478

בלנקה אילן ובעלה
בנימין ליד יצירותיה

המכון ללימודי השואה ע"ש ח.אייבשיץ חיפה

**פורום שמירת זיכרון השואה
והמאבק באנטישמיות**

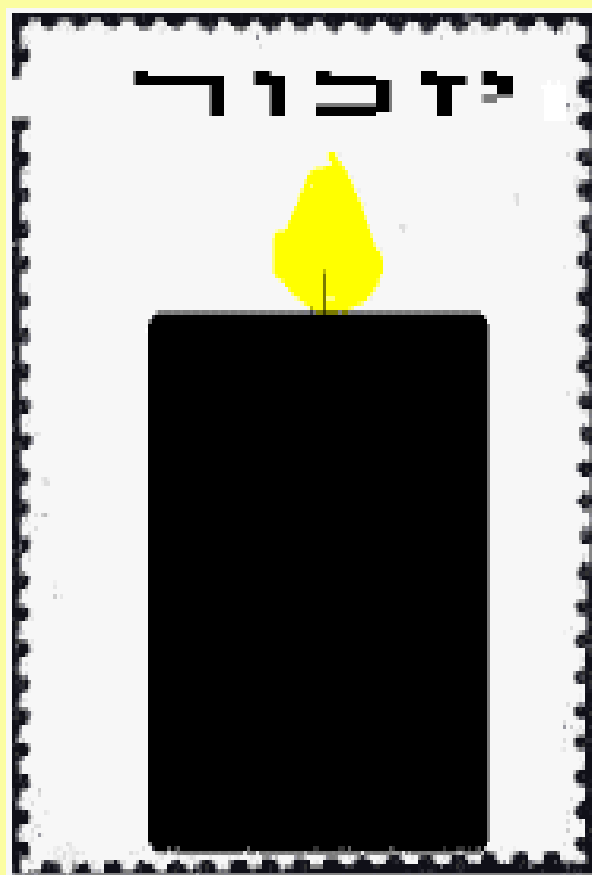

**עריכת המצגת של בלנקה אילן:
גדעון רפאל בן-מיכאל**

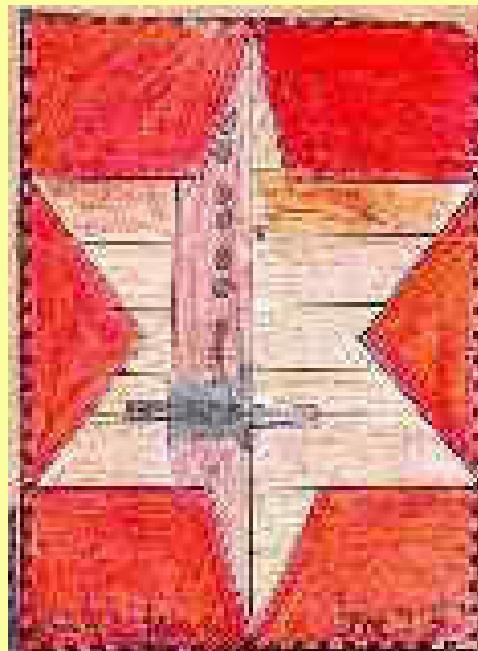
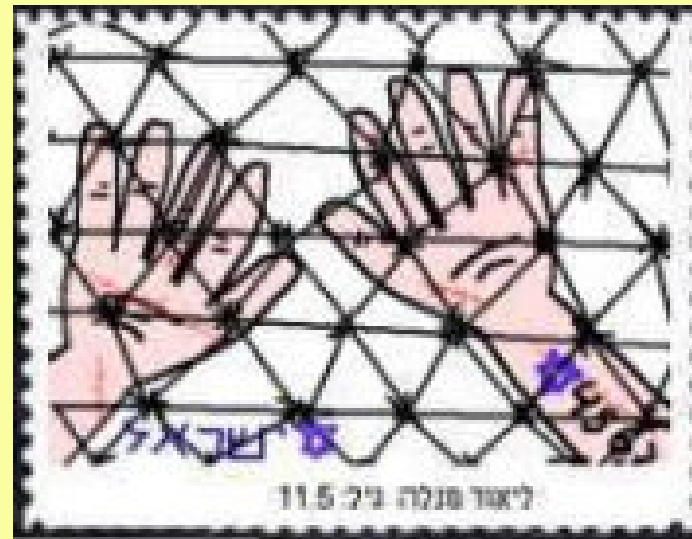
צילום היצירות: שרה בן מיכאל

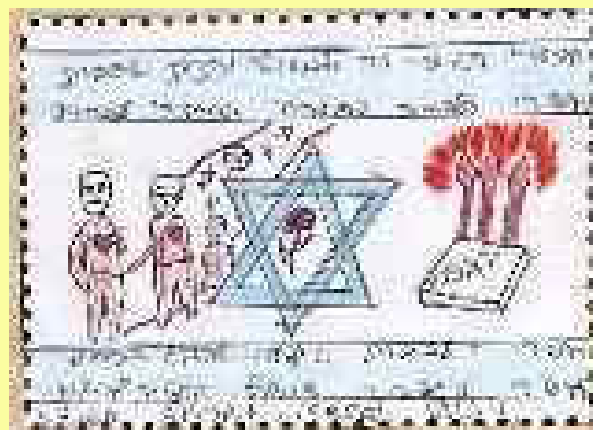
- יש המשך למצגת -

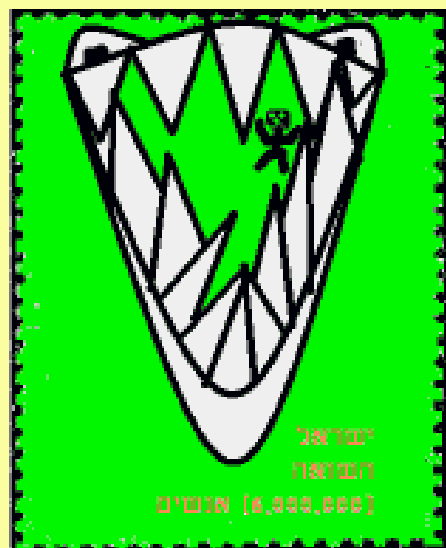
ציורי ילדים מבית הספר המשותף בכפר בלום

בין חברי הפורום נמצאים גם אנשי חינוך רבים.

**אני פונה אליכם - אנשי החינוך ומציע לכם להיכנס
להתנסות חשובה.**

**בקשו מתלמידיכם לבטא את שואה בציורים וזאת
לאחר פעילות לימודית-חינוכית בנושא השואה.**

**ציורי התלמידים יוכלו לבוא לידי ביטוי בבית הספר
ובקהילה.**

**שילחו אלי את תצלומי התלמידים לצורכי לימוד
ותיעוד.**

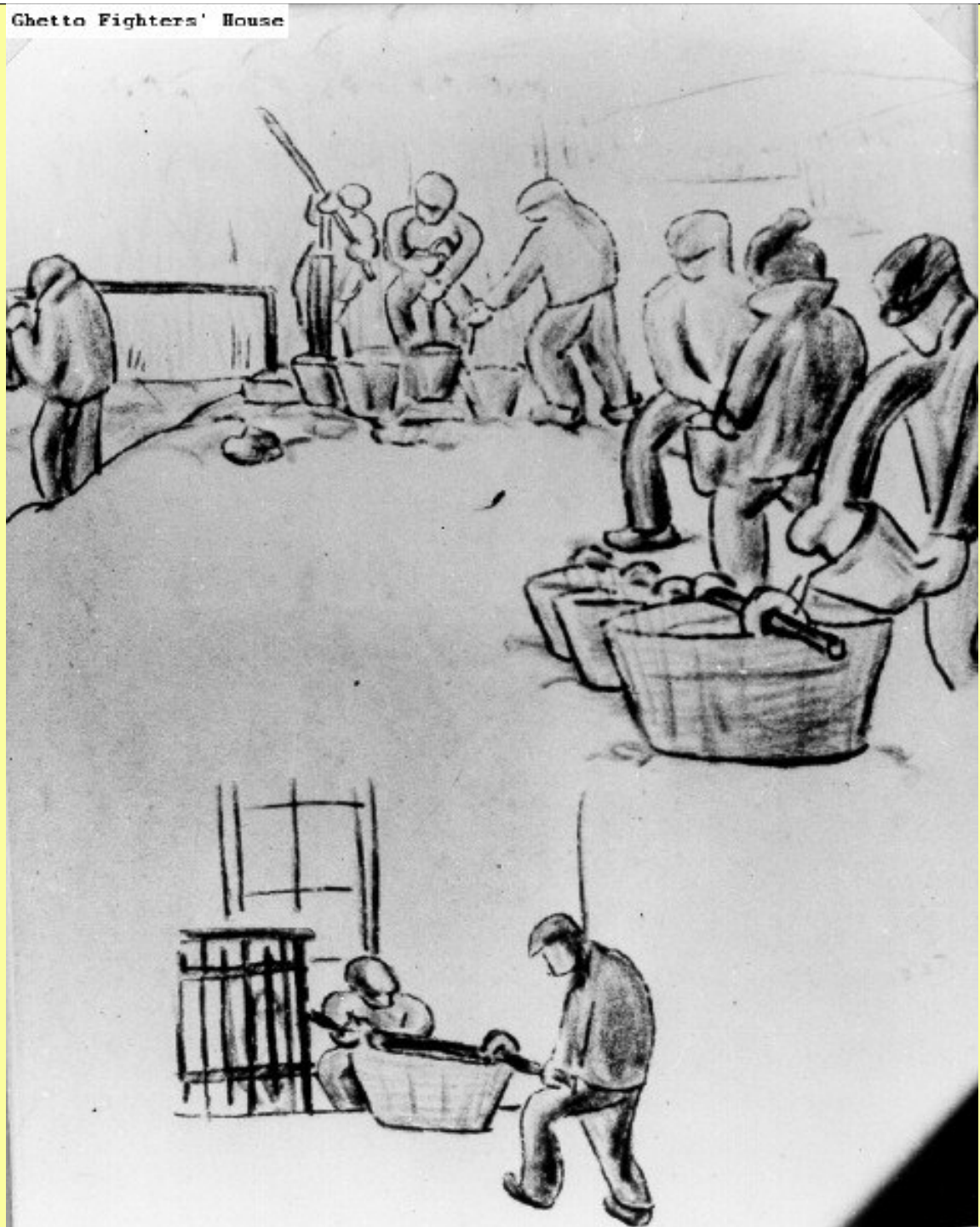
**הציורים המובאים בהמשך, הינם מהאוסף של ארכיון
מוזיאון לוחמי הגטאות.**

הזכויות על התמונות שייכות למוזיאון לוחמי הגטאות

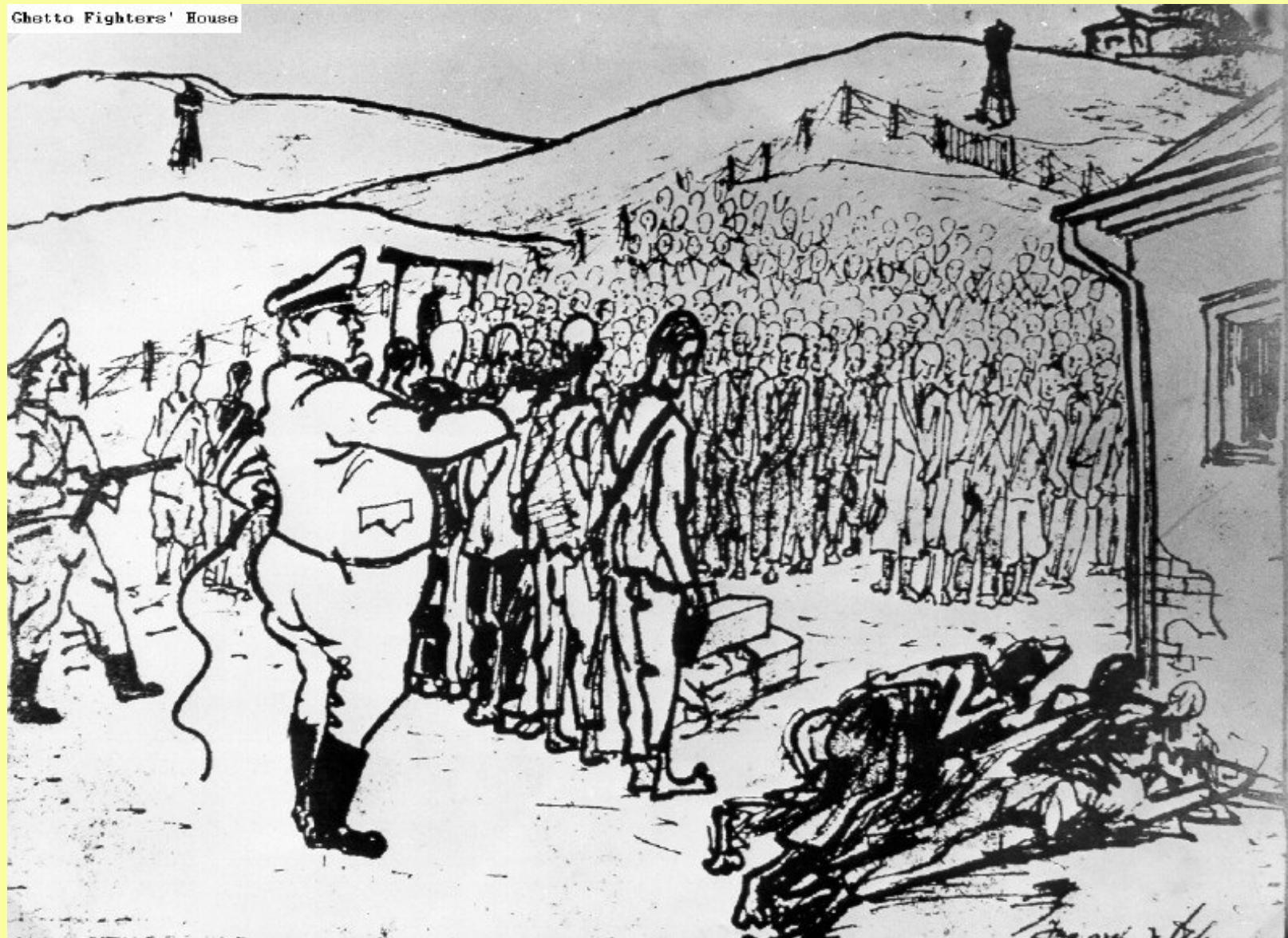
עורך המצגת: גדעון רפאל בן-מיכאל

**אסירים בעבודת כפייה
במחנה ופניארקה
בטרנסניסטריה.
צייר: גבריאל כהן**

Ghetto Fighters' House

Ghetto Fighters' House

תיאור הוצאה להורג במחנה ינובסקה

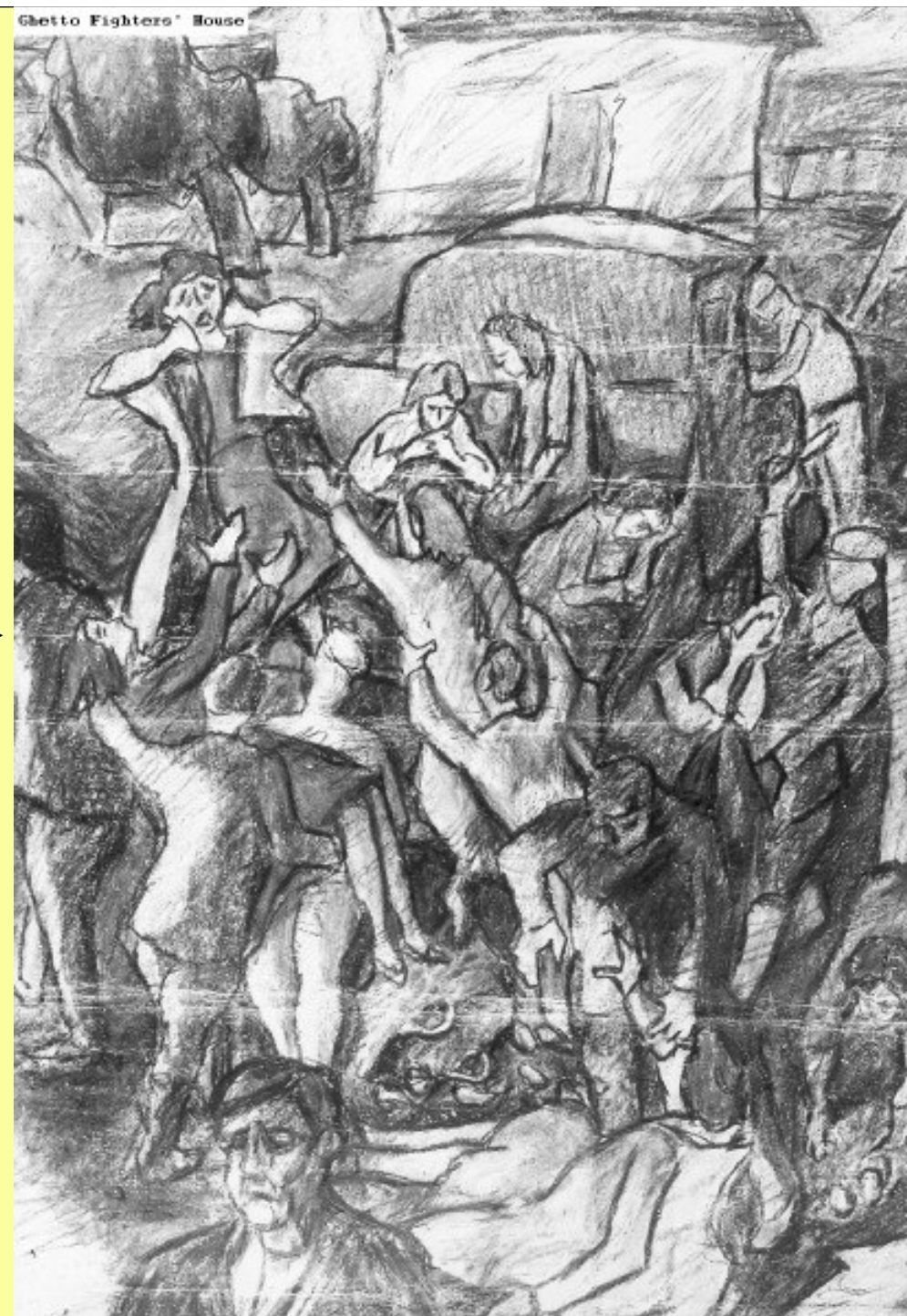

**ציור של אסירים מעונים, המופיע בתערוכה שהוצגה
ב"מוזיאון המאבק, העמידה והסבל של היהודים"
שבאתר מחנה זקסנהאוזן.**

Ghetto Fighters' House

ציור המתאר אסירים החוזרים למחנה, ונושאים עימם את המתים והחלשים, כשמלווה אותם תזמורת של אסירים.

"הפורט התשיעי"

→ **ציור "האצבע המשולשת",
שהשאירו בורחי "הפורט התשיעי"
בקובנה על קיר תא בכלא.**

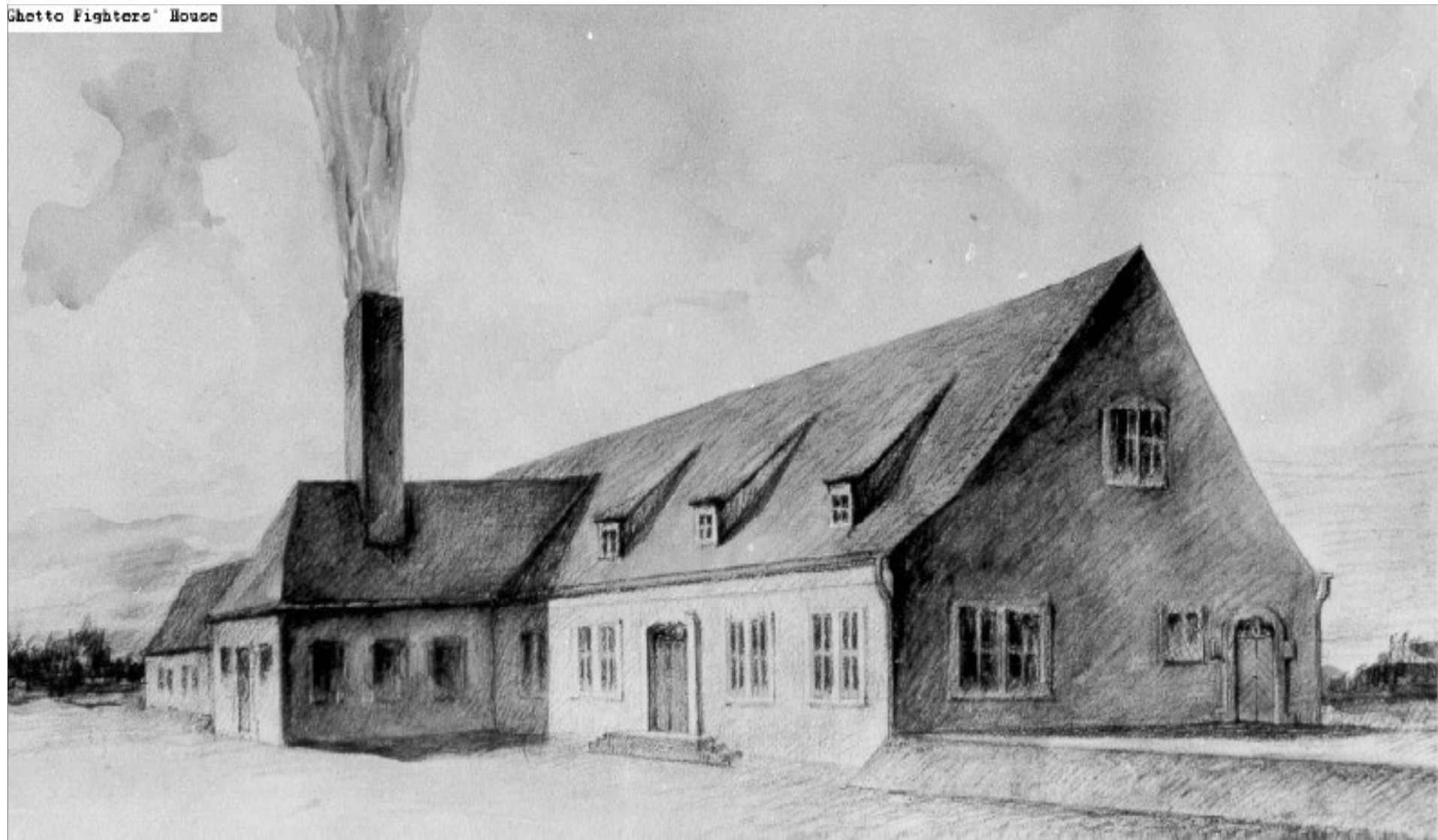
"הפורט התשיעי" הינו אחד ממערכת מצודות שהוקמו בסוף המאה ה-19 סביב העיר קובנה שבליטא, המקום שימש **כאתר רציחתם של יהודי קובנה במלחמת העולם השנייה.**

"הפורט התשיעי" שוכן כ-6 ק"מ ממרכז קובנה. לפני המלחמה שימש "הפורט התשיעי", כפורטים אחרים מסביב לקובנה, כמתקן כליאה.

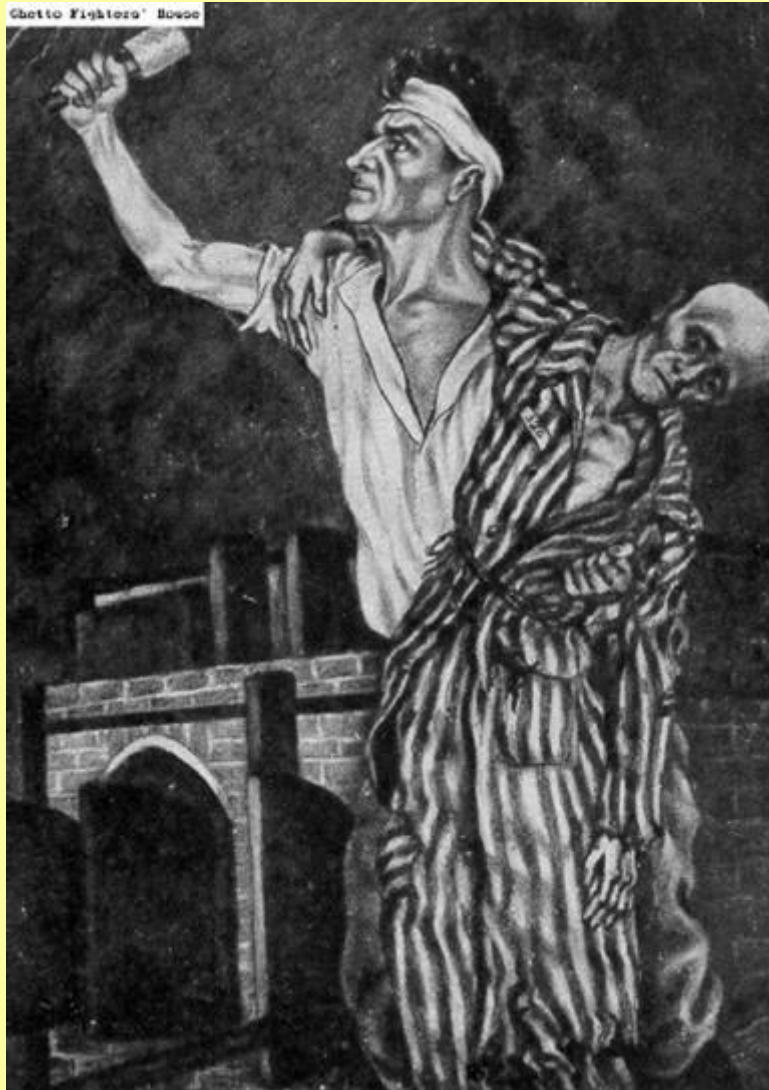
בעת הכיבוש הנאצי שימש הפורט, לבד ממתקן כליאה ועינויים, כאתר הריגה בו נרצחו יותר מחמישים אלף איש. בין הנרצחים היו כ-25,000 יהודי העיר שהוצעדו למקום מגטו קובנה, 10,000 מגורשים מיהודי גרמניה, אוסטריה וצ'כיה, וכן שבויי מלחמה מן הצבא האדום ויהודים אחרים מליטא וארצות נוספות. הנרצחים הומתו ביריות על שפת תעלות שנחפרו במקום, ונקברו בקברי אחים המוניים.

בסתיו 1943 הוחל במבצע 1005 ובטשטוש הראיות. למרות השמירה הקפדנית על היהודים והלא - יהודים שהועסקו במלאכה, ברחו כל 64 האסירים. בעקבות בריחתם נודע בעולם, כשנה לפני תום המלחמה, על מעללי הנאצים בפורט התשיעי.

Ghetto Fighters' House

ציור של אחד ממבני תאי הגזים והמשרפות במחנה אושוויץ-בירקנאו.

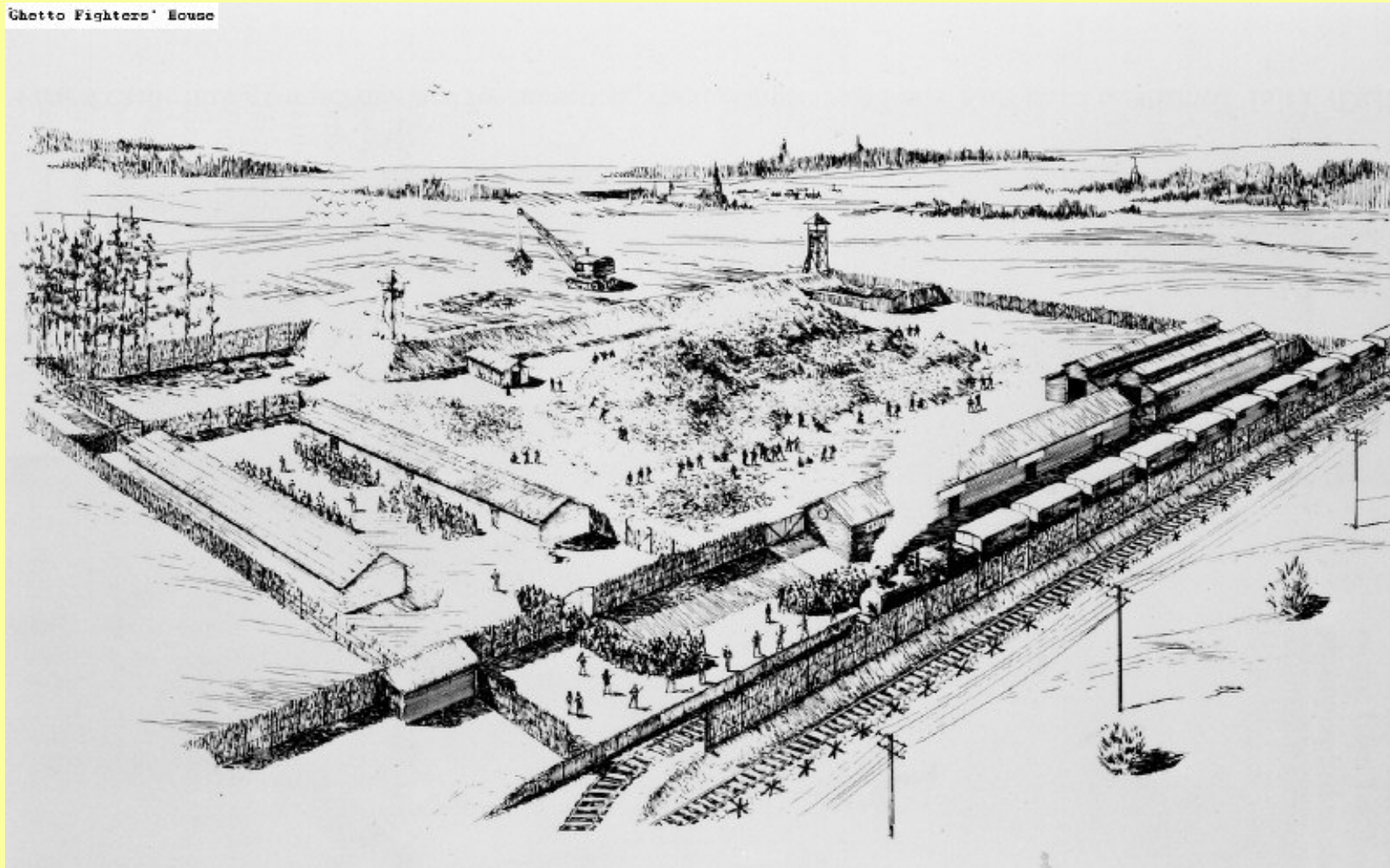

**ציור של לוחם מחתרת אנטי נאצי,
רימון בידו, הנושא על כתפו אסיר
מחנה נאצי מורעב.**

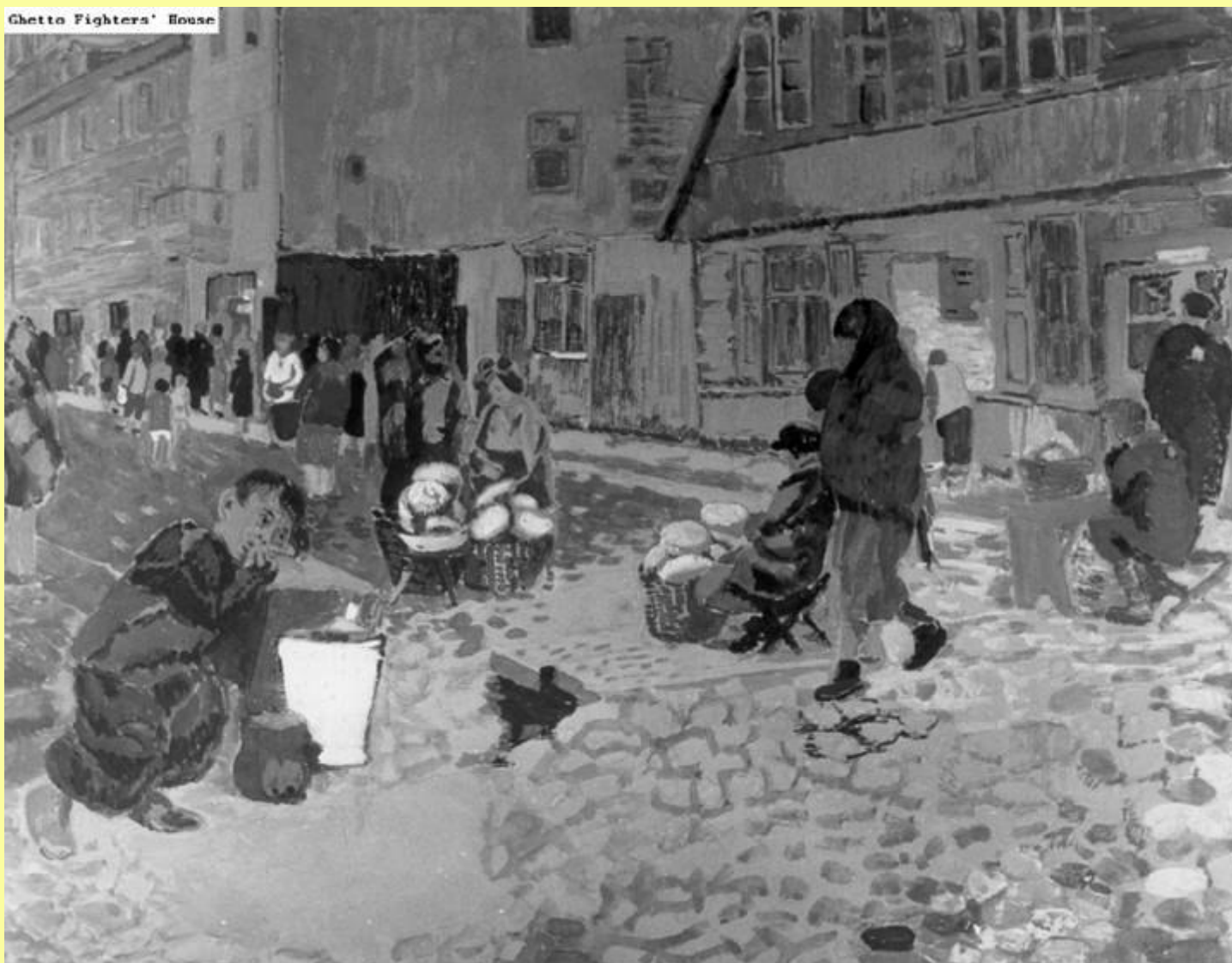

**איש ה.ס.ס. במחנה אושוויץ
צייר: אוסוולד קאדוק.**

Ghetto Fighters' House

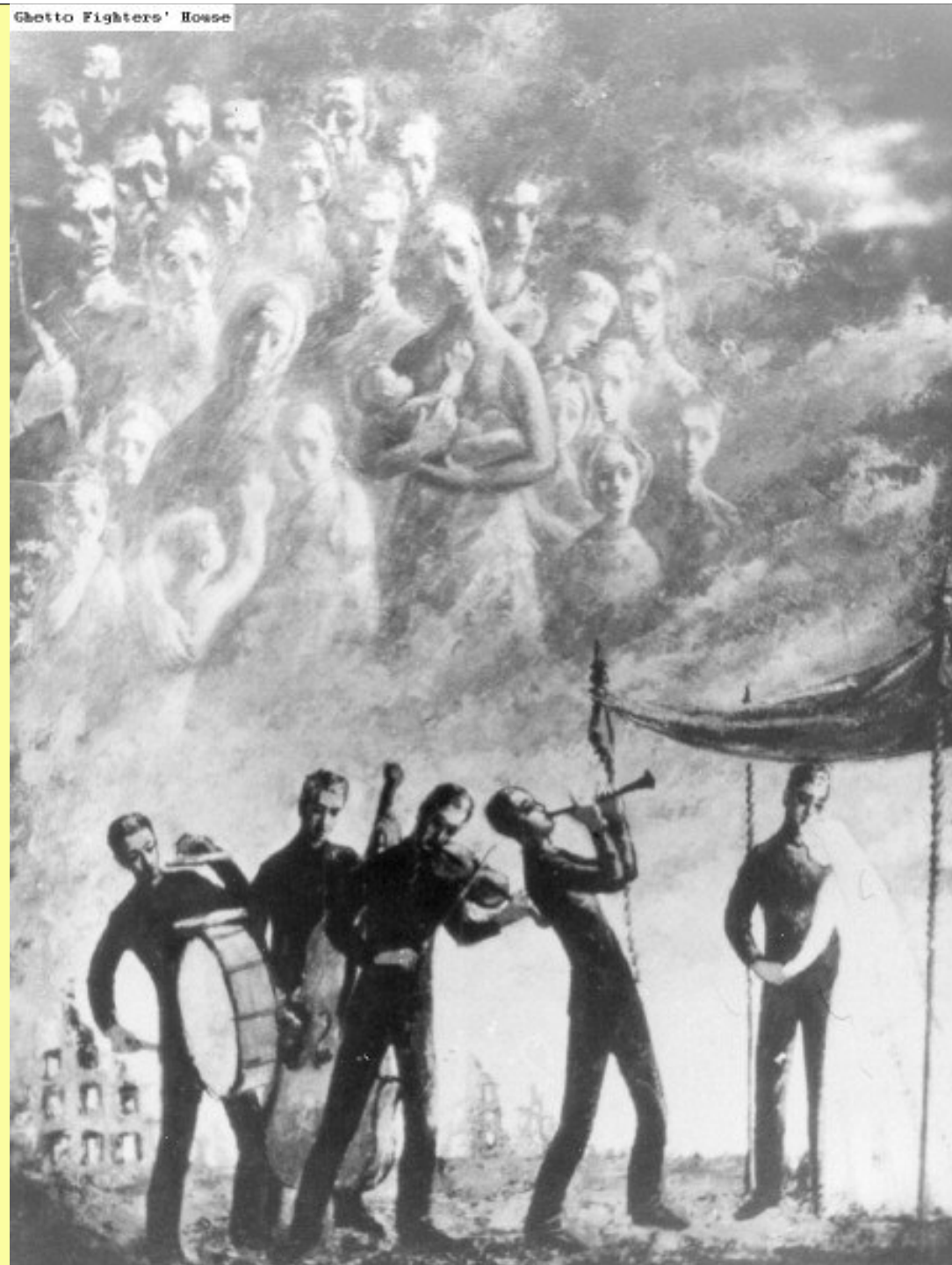
ציור של אזור הרצוף, ה"לזרט" וצריפי
ההתפשטות במחנה טרבלינקה.

"שוק בגטו", ציורו של שמעון שרמן מגטו לודז'.

"חתונה"

**ציור מאת צ'יר הונגרי
לא מזוהה.**

Ghetto Fighters' House

**אסירת מחנה אושוויץ אוספת מים משלולית
ציור עדות של יאנינה טוליק.**

**גרוש משפחה יהודית
ציור מאת קארבלו.**

Ghetto Fighters' House

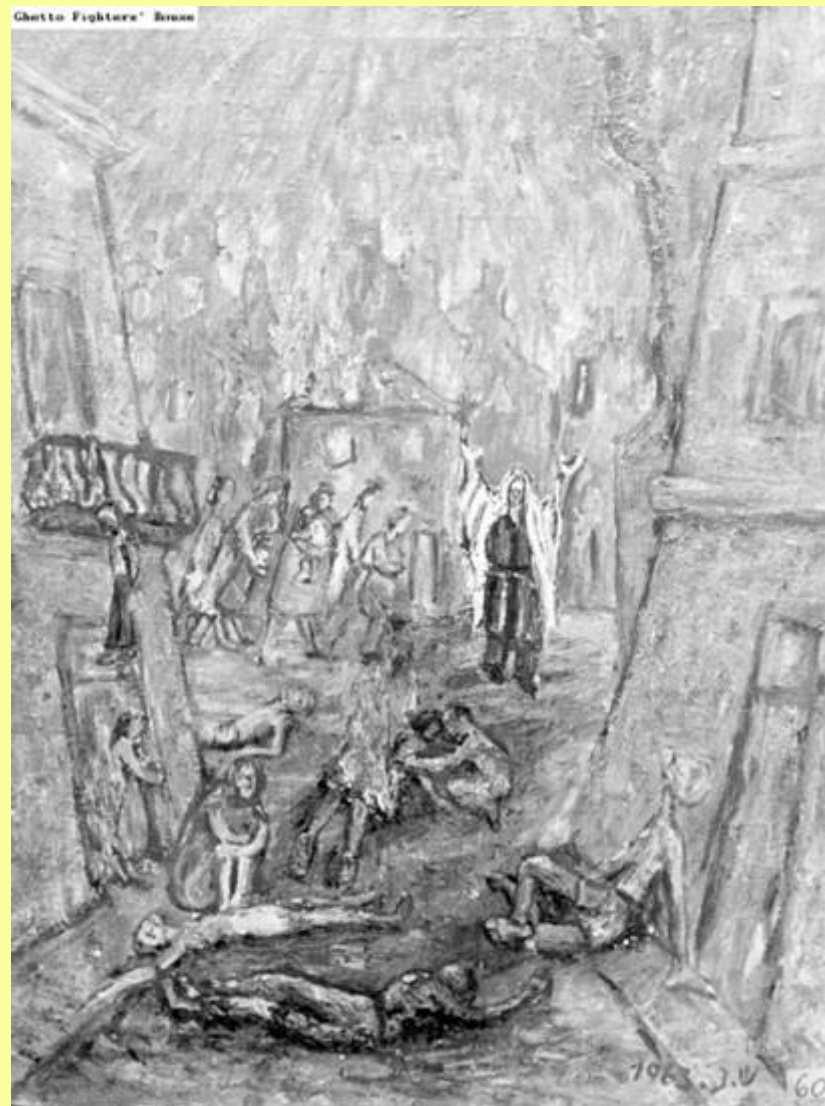
"על אלה אני בוכיה"
 ציור על אבל משפחה יהודית.
 צייר: ח. קויאבסקי.

"דער דורכהויף" (חצר מעבר)
 באזור המגורים היהודי בווילנה.
 צייר: בער זלקינד.

**דמות עטופת טלית ותפילין,
הצומחת מתוך הריסות,
מקוננת על השואה.**

**"העיירה בוערת" - ציור שמן על בד,
שנעשה ב - 1963.**

Ghetto Fighters' House

גלויית דואר אמריקאית ועליה ציור של סצנה מתוך
מרד גטו ורשה.

**פיסול דיוקנו של חסיד אומות
העולם סמפו סוגיהרה,
הקונסול היפני בקובנה.**

**פיסול דמותו של ראול וולנברג
גדול חסידי אומות העולם**

Ghetto Fighters' House

אסירי מחנה נאצי בעבודת כפייה - ציור עדות.

**אסירי מחנה נאצי
בעבודת כפייה - ציור עדות.**

Ghetto Fighters' House

"לזכר ששת המיליונים" - ציור שמן על בד

ב – 20.2.1943, נעצר דוד אולר
ונשלח למחנה דרנסי, ממנו גורש
ב – 2.3.1943 למחנה אושוויץ.
במחנה ניצלו אנשי ה.ס.ס.

את שליטתו הטובה בשפות רבות
וכן את כישוריו כמאייר לצורך
כתיבת מכתבים לקרובי
משפחותיהם. אולר כתב מכתבים
בקליגרפיה אלגנטית ועיטרם
באיורים נאים. מפעם לפעם נשלח
לעבוד בכבשנים

או בניקוי תאי הגזים.

ב – 19.1.1945 השתתף ב"צעדת
המוות" שלאחר פינוי מחנה
אשוויץ. אולר נשלח למחנה
מאוטהאוזן ועבד במכרות
מחנה מלק, על גדות הדנובה.

"קדיש" צייר: דוד אולר

אהרון צייטלין

יתגדל ויתקדש שמייה רבא.
בקרונ-מוות חתום ומתוייל בתיל-דוקר
קם יהודי על רגליו ואומר:
"ריבוננו של עולם, יש נרות עמדי, התראה?
אדליקם, וכל אחד מאתנו בקרון הזה
יאמר "קדיש" על עצמו –
" יתגדל ויתקדש שמייה רבא"
ובכי מר, וכל אחד על עצמו קדיש אמר.
והקדוש-ברוך-הוא קם לומר קדיש אחר העולם.

קדיש/ אנדרה שוורץ- בארט

"יתגדל. אושוויץ. ויתקדש. מיידאנק.

שמה רבה. טרבלינקה. אמן.

בוכנוולאד. יתגדל. מאוטהאוזן.

ויתקדש. בלזן, שמה רבא. סוביבור.

אמן.

חלמנו. יתגדל. פונאריו. ויתקדש.

טרזינשטט. שמה רבא. ורשה. אמן.

וילנה. יתגדל. סקארז'יסקי. ויתקדש.

ברגן-בלזן. שמה רבא. יאנוב. אמן.

דורה. יתגדל. נויאנגאמה. ויתקדש.

פוסטקוב. שמה רבא. אמן."

ציורי האומן פאול קור

המצגת הבאה הובאה מאתר
מט"ח = המרכז לטכנולוגיה חינוכית.

זכויות המצגת שמורות למט"ח

<http://www.cet.ac.il/kor>

האמן פאול קור ז"ל

מצייר שואה

האמן פאול קור צייר שישה ציורים לזכרם של ששת המיליונים שניספו בשואה. ביניהם היה גם אביו של פאול קור, יצחק קורנובסקי שנרצח במחנה ההשמדה אושוויץ.

הייחוד הציורי של שש התמונות הוא בסיפורה של בובה, המופיעה בכל אחד מהציורים. את התמונות מלווה הסיפור שסיפר פאול קור לאשתו, במהלך ערבים בהם צפה בעשרות סרטי שואה, בתקווה למצוא צילום של אביו.

<http://www.cet.ac.il/kor>

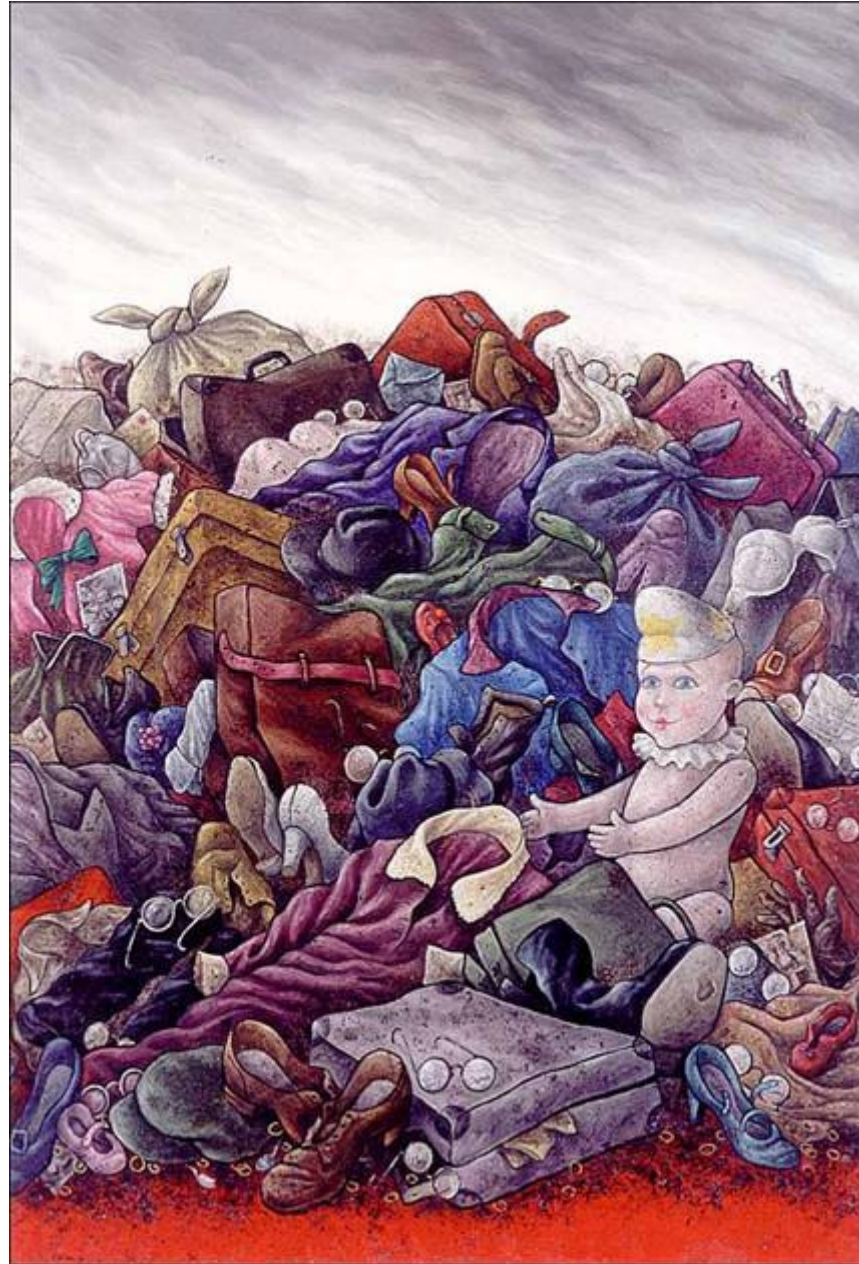
פנינה קורנובסקי, אשת האמן, מסבירה שלפנינו
משפחה יהודית שנמלטת בעקבות שמועה על
פינוי יהודים. חורף, קר, אירופה. עיני הנמלטים
מביעות דאגה וחרדה מפני הבאות. הם עדיין
אינם מצליחים להבין מה קורה ומה יקרה...האם
תהייה להם הזדמנות להבין?

**משפחה שלמה, עם סבתא וילדה בגיל הגן
המחזיקה בובה היקרה מאד לליבה. בני
המשפחה יוצאים לדרך שאין ממנה חזרה.
האדום מציין את המשרפות. לשם הם
מובלים. הם אינם מעיזים להבין באמת את
המציאות.**

הילדה משליכה את הבובה ואומרת לה
"חכי לי כאן, אני תיכף אחזור". הבובה
שהושלכה יושבת מול עשן המשרפות
השחור. שחור, אפר ואש אדומה בתמונה,
והבובה מחכה. הבובה שומרת על שפיות
דעת. כובע הליצן שלה מונח על ראשה
כהלכה, היא שייכת לגזע המהוגן. לבושה
במיטב הבגדים והצבעים ומחכה לילדה.
הבטיחו לה.....

תמונת האינוונטר. ערמת חפצים זרוקה
והיא הולכת וגדלה. הבובה נזרקת בידי
הגרמנים לערמה והם ממשיכים לזרוק.
טבעות זהב, אפר, שערות אדם,
בגדים, מזוודות, משקפיים ונעליים.
מכתב ותמונה מן היקרים. הבובה עדה
לטראומה, של התפשטות שחווים
הקורבנות. לאחר מכן היא עצמה מופיעה
עם כתונת פסים.

הבובה יושבת בתוך האפר. גם הדשא
שינה את צבעו. בטרנספורט מספר 2 נלקח
יצחק, אביו של הצייר. רכבות המוות
שחורות, אפורות, להבה אדומה נוצצת
ונשרפת. רק הבובה יכולה לעמוד בזה,
ואולי גם היא לא. האוויר משחיר. התמונה
כולה עשויה צבע שמן מעורב באפר אמיתי.

בתמונה זו מתחילה הבובה להיעלם. התמונה מחולקת לארבעה חלקים. הבובה בבגדי אסירים, על כובעה טלאי צהוב. היא נמצאת כבר בעולם שחור משחור. על הקרקע קורה דבר מה. מן האדמה המקוללת, העשנה, צומח ניצן, תקווה חדשה, תקווה לפריחה, סמל האביב. הבובה אומרת "כשהאביב הגיע – אני כבר לא הייתי, גם כלפיי אין בהם כל מצפון". התכלת בחלק הרביעי של התמונה מביעה תקווה. תקווה של שאיפה להתקיים. לה, זוהי למרות הכל, התגברות מופלאה, תקווה לטוב. "חייבת אני לשרוד כי רצוני לחיות".

מידע לפורום שמירת זיכרון השואה

שימוש לרעה וזילות בסמלי שואה

בחודש ניסן תשס"ו, אפריל 2006, היינו עדים, כיצד ניתן להתדרדר ולפגוע בזיכרון השואה. פעילה ב"עלה ירוק", שהייתה מועמדת לכנסת ה-17 הציעה לגייס את זיכרון השואה באמצעות ענידת הטלאי הצהוב שהיא יצרה כדי להביע את רדיפתם של מעשני חשיש. היא פירסמה באתר האינטרנט טלאי צהוב עם הכותרת "HIGH JUDE".

לאחר הרעש הציבורי שהתחולל בעקבות המעשה היא התנצלה ואמרה: "הדבר נעשה על דעת עצמי. לא הייתה לי כוונה לפגוע באיש ובזיכרון השואה. אני דור שלישי לניצולי שואה... ההצעה שלי נכתבה ברגע של חולשה ומשבר תחושה של חוסר אונים, ואני מבקשת להתנצל על כך".

אנו לא מקבלים את התנצלותה.

הייתה זו פגיעה קשה וזילות בזיכרון השואה.

מעשה זה מחייב אותנו ליתר הסברה ופעילות חינוכית בקרב הנוער.

אני ממליץ מאד לבקר באתר שבנה ציון כהן,
המתאר את תלאותיה בשואה של אמו שרה כהן:

סיפורה של שרה כהן

<http://www.saracohen.co.il>

זוהי דוגמא טובה, כיצד ניתן לשמור את זיכרון השואה המשפחתי
ולהעבירו גם לאנשים מחוץ למעגל המשפחה.

מינהל חברה ונוער במשרד החינוך פירסם באתר האינטרנט
שלו את כל דפי השנתון "משואה כז":

"לקראת מסע במחוזות הזיכרון במזרח אירופה"

<http://noar.education.gov.il/main/upload/perut/likratmasa.htm>

רשימת המאמרים שתוכלו למצוא במלואם באתר האינטרנט הנ"ל:

מבוא

יוחנן כהן - מישה (משה קול, עשור למותו)

שער ראשון

ש"י עגנון: קדומות.

שמואל אטינגר: דרכה ההיסטורית של יהדות פולין.

**יז'י טומשבסקי: ההיסטוריה של היהודים החלק בלתי-נפרד מן
ההיסטוריה של פולין.**

דוד אסף: הישיבות בפולין בשלהי ימי הביניים.

אהרן זאב אשכולי: החסידות בפולין.

דב רפל: יידישקיט - תרבותה של העיירה היהודית בפולין.

חנא שמרוק: קווים לתולדות המרכז של ספרות יידיש בוורשה.

ישראל ברטל: גיבורים או מוגי לב - יהודים בצבאותיה של

פולין 1794-1863.

ישראל ברטל: בין שלוש אומות: היהודים בגליציה המזרחית.
יחזקאל קוטיק: "מה שראיתי" - זכרונותיו של יחזקאל קוטיק.
מאיר בלבן: טיול בגיטו לובלין.
ראובן רובינשטיין: קובנה - מרכז תורה ועיר בירה.
ישראל גולדשטיין: וילנא- "ירושלים דליטא".

שער שני

גדעון האוזנר: ההשמדה בפולין.
ישראל גוטמן: בגיטו ורשה.
יאנוש קורצ'אק: רשימות יומן
גדעון גרייף, אנדריאס קיליאן: מיתקני ההמתה ההמונית
במחנה אושוויץ-בירקנאו.
נילי קרן : "אי הילדים" בבירקנאו- צריף הילדים במחנה
המשפחות הצ'כיות.
אורי לפידות: מחנה מאידנר מקומו ותפקידו במסגרת מחוז לובלין.
איה בן נפתלי: "הפורט התשיעי": קורות אתר ההרג.

**נילי קרן: טרזיאנשטאט: גן עדן לילדים.
חווקה פולמן-רבן: הבית ברח' דז'לנה 34.
דוד אסף: מצבות קבורה כמקור היסטורי.
יהודית הנדל: רק אדם הנשכח מלב הוא מת.**

שער שלישי

**לורנס וינבאום: יהדות פולין - לא בהכרח הפרק האחרון.
חנה שלומי: ראשית התארגנות יהודי פולין בשלהי מלחמת העולם השנייה.
ישראל גוטמן: מסע השיטנה והרצח.
יוחנן כהן: הבריחה הגדולה מפולין 1945-1947.
ג'יימס יאנג: שרידי הזכרון.
מרדכי צאנין: ורשה לאחר השחרור.
מרדכי צאנין: לובלין לאחר השחרור.
ויסלבה שימברובסקה - שלהי המאה.
אברהם עודד כהן : "את אחי אנכי מבקש - ואינם!"**

אנו מבקשים את מעורבותכם ופעילותכם.

אנו מחפשים

**דוברי אנגלית, צרפתית, אנגלית, רוסית וערבית
המוכנים להתנדב**

**למאבק באנטישמיות והכחשת השואה באמצעות
שליחת מכתבים למנהיגי עולם, לעיתונות העולמית
ותגובה לדברי השמצה באתרי האינטרנט.**

ברכה נאמנה

גדעון רפאל בן-מיכאל
gideonbe@012.net.il

סיום גיליון מספר 7